

Наталія Миколаївна ПЛІСЮК,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління та права,
nata2579pl@i.ua

УДК 343.21

**РОЗМЕЖУВАННЯ УМИСНОГО ВБИВСТВА
ПРИ ПЕРЕВИЩЕННІ МЕЖ НЕОБХІДНОЇ ОБОРОНИ
АБО В РАЗІ ПЕРЕВИЩЕННЯ ЗАХОДІВ,
НЕОБХІДНИХ ДЛЯ ЗАТРИМАННЯ ЗЛОЧИНЦЯ,
І УМИСНОГО ВБИВСТВА У СТАНІ
СИЛЬНОГО ДУШЕВНОГО ХВИЛЮВАННЯ**

Досліджуються питання відмежування умисного вбивства при перевищенні меж необхідної оборони та в разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, від умисного вбивства у стані сильного душевного хвилювання. Відмежування умисного вбивства при перевищенні меж необхідної оборони або в разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, від суміжних злочинів зумовлене труднощами, які виникають як на стадії досудового слідства, так і в суді. Зазначається, що з метою правильного застосування кримінального закону необхідно відмежовувати умисне вбивство, вчинене при перевищенні меж необхідної оборони або в разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, від вбивства, вчиненого у стані сильного душевного хвилювання. Для цих складів злочинів характерним є раптовість виникнення умислу на вбивство, відсутність проміжку часу між протиправною поведінкою потерпілого і заподіянням йому смерті. Також схожістю вказаних злочинів виступає і те, що обидва вони можуть вчинюватися винним у стані сильного душевного хвилювання. Наявність багатьох моментів, які є характерними як для умисного вбивства у стані сильного душевного хвилювання, так і умисного вбивства при перевищенні меж необхідної оборони, призводить іноді до їх ототожнення на практиці. Відзначено, що у випадках

наявності ознак складу злочину, передбаченого ст. 118 КК України та ст. 116 КК України, має місце конкуренція привілеюючих ознак.

Ключові слова: розмежування, кримінальна відповідальність, вбивство, життя особи, необхідна оборона, затримання злочинця, стан сильного душевного хвилювання, злочини проти життя, ознаки складів злочинів.

Питання кваліфікації злочинів проти життя в Україні досить повно розкриті в юридичній літературі. Як зазначила Г. З. Яремко, питання кримінальної відповідальності за посягання на життя належать до тих, які, мабуть, ніколи не зазнавали нестачі уваги з боку дослідників [1, с. 1]. Проблеми боротьби зі злочинами проти життя присвячені роботи таких вчених, як О. В. Авраменка, П. П. Андрушка, М. І. Бажанова, А. В. Байлова, О. А. Баранової, Ю. В. Бауліна, С. Д. Бережного, С. Г. Блинської, В. І. Борисова, Л. П. Брич, Н. Г. Вольдимарової, О. В. Гороховської, В. К. Грищука, Н. А. Дідківської, В. О. Копанчука, М. П. Короленка, О. П. Литвина, О. М. Лупіносової, В. М. Мамчура, О. К. Маріна, М. І. Мельника, В. В. Меркур'єва, В. О. Навроцького, Омара Мухаммеда Муси Ісмаїла, В. В. Орехова, Л. А. Остапенко, Л. М. Підкоритової, В. Ф. Примаченка, А. В. Савченка, О. С. Сотули, М. І. Хавронюка та ін.

Питання про відповідальність за вбивства знайшли свій докладний розгляд і в судовій практиці. У Конституції України [2] закріплене невід'ємне право людини. Стаття 3 Конституції України встановила, що людина, його життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні щонайвищою соціальною цінністю. Охорона життя і здоров'я є завданням багатьох галузей права. Функцію ж охорони особи від злочинних посягань виконує кримінальне право, встановлюючи кримінальну відповідальність за ці злочини [3].

Метою цієї публікації є дослідження розмежування умисного вбивства при перевищенні меж необхідної оборони або в разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, й умисного вбивства у стані сильного душевного хвилювання.

Труднощі в процесі кваліфікації на практиці багато в чому обумовлені тим, що складам деяких злочинів притаманна значна схожість між собою.

В. М. Кудрявцев зазначав, що для того, щоб правильно кваліфікувати злочин, необхідно чітко розуміти розмежувальні лінії між ним і суміжними злочинами. Установлюючи ознаки, притаманні для такого діяння, відкидаючи ті, які йому не характерні, поступово заглиблюючи аналіз і правової норми, і фактичних обставин вчиненого, доходимо до єдиної сукупності ознак, які характеризують цей злочин і відмежовують його від інших [4, с. 146].

Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або в разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, та умисне вбивство, вчинене у стані сильного душевного хвилювання розміщені в розділі II Особливої частини КК України [3], тому можна стверджувати, що ці злочини мають спільний родовий об'єкт. Родовим об'єктом злочинів проти життя і здоров'я людини є коло суспільних відносин щодо забезпечення життя і здоров'я іншої людини, які охороняються єдиним комплексом норм кримінального закону [5, с. 84].

У свою чергу, родовим об'єктом вбивства виступає не вся сукупність суспільних відносин, а лише специфічні, притаманні йому, основою яких є життя людини. Від народження і протягом усього життя, до смерті, людина є його учасником, тобто суб'єктом. Правильною, на наш погляд, є думка, згідно з якою

безпосереднім об'єктом злочинів проти життя людини, таким чином, є охоронювані кримінальним законом конкретні суспільні відносини щодо забезпечення життя іншої людини [5, с. 86].

Об'єкт посягання при вбивстві вказує на особливу суспільну небезпечність злочину. Ми погоджуємося з думкою В. К. Грищука, що об'єкт злочину — це позитивні, особливо цінні суспільні відносини, які охороняються законом, предметом яких є конкретні соціальні цінності, яким злочином завдана або завдається значна шкода, або створюється загроза заподіяння значної шкоди [6, с. 30–37]. Виявлення спільних ознак складів злочинів є першим кроком у розмежуванні [7, с. 68].

Спільним у цих злочинах є безпосередній об'єкт посягання. Безпосередній об'єкт, як зауважує В. К. Грищук, служить критерієм класифікації злочинів всередині кожного розділу Особливої частини КК України [5, с. 81].

Відмежування умисного вбивства при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, від складів злочинів, що мають з ним спільні ознаки, зумовлене труднощами, які виникають як на стадії досудового слідства, так і в суді. Одним із таких питань, які викликають труднощі в процесі кримінально-правової кваліфікації, є саме питання про розмежування складу умисного вбивства, передбаченого ст. 118 КК України та умисного вбивства, вчиненого в стані сильного душевного хвилювання. Труднощі в процесі кваліфікації на практиці багато в чому обумовлені тим, що складам зазначених злочинів притаманна значна схожість між собою.

Як зазначено в кримінально-правовій літературі, основним інструментом при відмежуванні служить сукупність ознак складу злочину [8, с. 80]. На думку Л. П. Брич, результат розмежування досягається шляхом порівняння ознак складів злочинів [9, с. 69].

Нааявність спільної ознаки, тобто такої, яка має однаковий зміст у кількох складах злочинів, викликає як потребу теоретично з'ясувати відмінності між цими складами злочинів, так і розмежувати сферу застосування кожної з норм, що містять склади злочинів, ознакою яких є суспільно небезпечні наслідки у вигляді смерті людини [10, с. 178].

Тому з метою правильного застосування кримінального закону необхідно розмежовувати умисне вбивство, вчинене при перевищенні меж необхідної оборони або в разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, від вбивства, вчиненого у стані сильного душевного хвилювання.

Злочини, передбачені ст.ст. 116 і 118 КК України, є різновидами умисних вбивств з пом'якшуваними ознаками. Цим, перш за все, визначається схожість їх об'єктивних та суб'єктивних ознак.

У зазначених складах злочинів схожою є обстановка, в якій спільною виступає протиправна поведінка потерпілої особи. Характерною особливістю цих складів злочинів є умисел, такий, що виник раптово на вчинення вбивства; також в обох складах цих вбивств відсутній проміжок часу між протиправною поведінкою потерпілої особи та заподіянням їй смерті, і обидва ці злочини можуть вчинятися винним у стані сильного душевного хвилювання. Саме через такі спільні ознаки умисного вбивства, вчиненого у стані сильного душевного хвилювання та умисного вбивства при перевищенні меж необхідної оборони або в разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, виникають труднощі у процесі здійснення кримінально-правової кваліфікації та ототожнення їх на практиці.

Наприклад, С. після звільнення з місць позбавлення волі розшукав свою колишню дружину М. та запропонував їй відновити стосунки. Почувши від М., що вона проживає з іншим чоловіком і не бажає відновлювати з ним стосунки, С. з погрозами про побиття пояснив їй, що силою змусить повернутися до нього.

Виконуючи свої погрози, С. у стані алкогольного сп'яніння неодноразово приходив до місця її проживання, шляхом вибиття входних дверей заходив до будинку, де руками, ногами, дерев'яною палицею неодноразово наносив їй удари по різних частинах тіла, ножом заподіяв їй тілесні ушкодження у вигляді порізу на правому передпліччі, згвалтував її. Унаслідок зазначених дій М., реально побоюючись за своє життя, перебуваючи в стані сильного душевного хвилювання, під час чергового візиту до неї С., який дістав з кишені штанів ножа, якого приставив до її горла, М. несподівано для нього вихопила з руки ножа, стала хаотично наносити йому удари по різних частинах тулуба, внаслідок чого настала смерть С. При кваліфікації дій М. поставало питання, за якою статтею КК України слід кваліфікувати її дії — за ст. 116 чи ст. 118 КК України. Але, вивчивши більш детально матеріали справи, оцінивши правильно обстановку вчинення злочину, Богунський районний суд м. Житомира прийняв рішення, яким М. було засуджено саме за ст. 118 КК України за вчинення нею умисного вбивства при перевищенні меж необхідної оборони колишнього її чоловіка С, а не за ст. 116 КК України [11].

Такого роду колізії отримали чітке вирішення як у теорії кримінального права, так і в правозастосовчій практиці.

Як зазначила Л. П. Брич, теоретично важливою і практично значимою є проблема встановлення співвідношення явища суміжності з іншими подібними кримінально-правовими явищами, зокрема таким, як конкуренція кримінально-правових норм [12, с. 276].

Якщо опиратися на загальну теорію кваліфікації злочинів, ці питання слід вирішувати за правилами кваліфікації злочинів при конкуренції кримінально-правових норм при пом'якшуючих обставинах, тому в цьому випадку конкуренції повинна застосовуватися норма, яка є найбільш пом'якшуючою, тобто передбачає кримінальну відповідальність за злочин із більш пом'якшуючими обставинами, а таким у нашому випадку є умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця.

В. О. Навроцький зауважує, що в такому випадку має місце конкуренція привілеюючих ознак між собою, наявність кількох привілеюючих ознак. Перевагу в цьому випадку слід віддати нормі, яка встановлює найбільш привілейований вид злочину. Таке рішення обґрунтовується, звичайно, тим, що наявність кількох привілеюючих ознак не повинна погіршувати становище особи, порівняно з тим, коли має місце лише одна із них [14, с. 457].

С. І. Селецький стверджує, що, якщо вбивство було вчинене в стані необхідної оборони з перевищенням її меж і той, хто захищався, перебував у стані фізіологічного афекту, то дії винного кваліфікуються за ст. 118 КК України, тобто за більш м'яким законом, а не за ст. 116 КК України [16, с. 38]. В. В. Кузнецов та А. В. Савченко також вважають, що дії особи слід кваліфікувати за ст. 118 КК України, беручи до уваги більш м'яку санкцію норми [17, с. 197].

У Постанові Пленуму Верховного Суду України від 7 лютого 2003 р. № 2 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи» зазначено, що у випадках, коли вбивство вчинено або тяжке тілесне ушкодження заподіяно після того, як стан сильного душевного хвилювання минув, дії винного потрібно кваліфікувати за статтями КК України, що передбачають відповідальність за вчинення зазначених злочинів без пом'якшуючих обставин. Неправомірна поведінка потерпілого в такому разі може бути визнана обставиною, що зменшує суспільну небезпечність злочину і пом'якшує покарання винного [18].

Разом з тим вважати вирішеним питання про критерії розмежування злочинів, передбачених ст.ст. 116, 118 КК України, в науці кримінального права не можна.

Ще Г. А. Крігер указував, що у статті, яка передбачає відповідальність за умисне вбивство у стані сильного душевного хвилювання, перш за все йде мова про випадки вбивства, коли насильство, яке є першопричиною смерті, за своїм характером завідомо для винного не було небезпечним для життя і здоров'я, а загрожувало лише його тілесній недоторканності: удари, побої тощо. Коли насильство було завідомо небезпечним для життя або здоров'я особи чи статевої недоторканності жінки, в особи, відносно якої вчинилося насильство, виникає право на необхідну оборону, у процесі якої цілком можливе заподіяння смерті потерпілому [19, с. 35–40].

Подібної думки щодо цього питання дотримувався і М. І. Загородніков, який писав, що закон, котрий встановлює відповідальність за вбивство, вчинене у стані сильного душевного хвилювання, викликане насильством з боку потерпілого, має на увазі насильство, яке не є небезпечним для життя і здоров'я особи, що за своїм характером і обстановкою вчинення не утворює реальної загрози життєво важливим інтересам особи і відповідно не створює у свідомості винного рішучості оборонятися від такого насильства, прискіпки напад, захистити себе й інших осіб від суспільно небезпечного посягання шляхом позбавлення життя особи, яка вчинила насильство [20, с. 109].

С. А. Тарарухін, виходячи з характеру протиправних дій при розмежуванні злочинів, що розглядаються, стверджував, що, на відміну від перевищення меж необхідної оборони, злочини, які вчинюються у стані сильного душевного хвилювання, характеризуються тим, що протиправні дії потерпілого не становлять значної небезпеки, як це має місце при необхідній обороні та перевищенні її меж [21, с. 167–168]. Аналогічної позиції дотримувалися й інші вчені (Е. Ф. Побігало, В. А. Владіміров) [22, с. 26–31].

В. І. Ткаченко заперечував ідею розмежування умисного вбивства, вчиненого в стані сильного душевного хвилювання й умисного вбивства при перевищенні меж необхідної оборони за характером насильства, стверджуючи, що говорити про те, що лише небезпечне насильство породжує право на необхідну оборону, а насильство, яке виражалось в ударах, побоях, позбавленні волі, його не утворює, а служить лише підставою виникнення стану сильного душевного хвилювання [23, с. 51–52].

Відповідно до Постанови Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 1 «Про судову практику у справах про необхідну оборону», стан необхідної оборони виникає не лише в момент вчинення суспільно небезпечного посягання, а й у разі створення реальної загрози заподіяння шкоди. При з'ясуванні наявності такої загрози необхідно враховувати поведінку нападника, зокрема спрямованість умислу, інтенсивність і характер його дій, що дають особі, яка захищається, підстави сприймати загрозу як реальну. Перехід використовуваних при нападі знарядь або інших предметів від нападника до особи, яка захищається, не завжди свідчить про закінчення посягання. При розгляді справ цієї категорії суди повинні з'ясувати, чи мала особа, яка захищалася, реальну можливість ефективно відбити суспільно небезпечне посягання іншими засобами із заподіянням нападникові шкоди, необхідної і достатньої в конкретній обстановці для негайного відвернення чи припинення посягання [24].

Для дій, вчинених у стані сильного душевного хвилювання (ст. 116 КК України), характерним є умисел, який виник раптово, оскільки заподіюється шкода потерпілому не в обстановці захисту і відповідно не у стані необхідної оборони. При цьому обов'язковою ознакою злочину є заподіяння шкоди саме під впливом такого хвилювання.

У літературі зазначено, що, при вбивстві, вчиненому в стані сильного душевного хвилювання, дії винного завжди вчиняються винним уже після того, коли насильство фактично закінчене, на відміну від умисного вбивства при перевищенні меж необхідної оборони або в разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця [25, с. 100].

Такий стан може виникнути навіть значно пізніше, тобто коли інформація про акт посягання стала відомою після певного проміжку часу або коли мала місце запізнiла оцінка наслідків посягання. Невід'ємною ознакою стану сильного душевного хвилювання є раптовість, неочікуваність виникнення і короткочасність його перебігу. Продовжуваність у часі стану сильного душевного хвилювання залежить від багатьох факторів, а саме від особливостей характеру, темпераменту винного, безпосередньої причини, взаємовідносин між винним і потерпілим. Але особливістю його є те, що протиправні дії винного повинні починатися під впливом стану сильного душевного хвилювання і закінчитися до моменту його припинення [26, с. 36–39].

Так, наприклад, у справі громадянина Д., вбивство внаслідок протизаконного насильства та систематичного знуцання, яке кваліфіковане судом як умисне вбивство в стані сильного душевного хвилювання (ст. 116 КК України). З матеріалів справи видно, що А. було вбито після того, як він прийшов додому і з погрозами та бійкою почав вимагати гроші у свого батька. І коли син ліг на диван, погрожуючи батькові, що зараз встане і доб'є його, батько, злякавшись погроз сина та сприймаючи їх як реальні, пішов на кухню, взявши там для захисту якийсь предмет, що виявився кухонною сокирою для подрібнення м'яса, повернувся в кімнату, де перебував А. Не тямлячи себе, він підійшов до сина і вдарив його кухонною сокирою декілька разів по голові [26].

І навпаки, вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або в разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, вчинюється під час суспільно небезпечного посягання. Суспільно небезпечне посягання на законні права, інтереси життя і здоров'я людини, суспільні інтереси чи інтереси держави може викликати в особи, яка захищається, сильне душевне хвилювання. Якщо в такому стані вона не могла оцінювати відповідність заподіяної нею шкоди небезпечності посягання чи обстановці захисту, її дії слід розцінювати як необхідну оборону [18].

А відтак, за ст. 118 КК України, а не за ст. 116 КК України слід кваліфікувати дії особи, яка вчинила умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або в разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, перебуваючи при цьому у стані сильного душевного хвилювання, якщо при цьому особа зберігала можливість оцінити відповідність заподіяної нею шкоди небезпечності посягання та обстановці захисту. Разом з тим можливі і такі випадки, коли дії винного зовні зберігають ознаки необхідної оборони, але вчинюються з помсти за попередню образу вже після закінчення посягання, але в стані сильного душевного хвилювання. У подібних випадках вчинене утворює склад умисного вбивства при пом'якшуючих обставинах, передбаченого ст. 116 КК України.

У правозастосовчій практиці помилки виникають, головним чином, тому, що органи слідства і суду без достатніх на те підстав не визнають за особою права на необхідну оборону, коли вона дійсно мала місце, і, як наслідок, не визнають факту перевищення її меж [29, с. 171].

Так, наприклад, у справі щодо М., кваліфікуючи дії засудженого за умисне вбивство без обтяжуючих обставин, суд не врахував, що він скористався правом на захист свого житла від протиправного втручання та протизаконного насильства з боку потерпілого, але при цьому обрав такий спосіб захисту, який не відповідав

небезпечності посягання, тому зазначені дії перекваліфіковано на вбивство, вчинене при перевищенні меж необхідної оборони [28].

При вчиненні умисного вбивства при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, посягання, яке виражається в насильстві певного ступеня тяжкості, за загальним правилом, викликає раптову реакцію у вигляді явно неадекватних оборонних дій, які своїм наслідком мають вбивство особи, яка здійснювала посягання. Отже, проміжок у часі між насильством потерпілого й оборонними діями у відповідь є фактично мінімальним. Тому слід відзначити, що відносна єдність місця, обстановки та часу вчинення суспільно небезпечного посягання у вигляді фізичного насильства та надмірного захисту від нього є особливістю, характерною для складу злочину, передбаченого ст. 118 КК України [29, с. 171].

Як зазначено в Постанові Пленуму Верховного Суду України від 7 лютого 2003 р. № 2 «Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи», потрібно мати на увазі, що суб'єктивна сторона вбивства, передбаченого ст. 116 КК України, характеризується не лише умислом, а й таким емоційним станом винного, який значною мірою знижував його здатність усвідомлювати свої дії або керувати ними [18].

Таким чином, у результаті проведення дослідження розмежування умисного вбивства при перевищенні меж необхідної оборони або в разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця та умисного вбивства у стані сильного душевного хвилювання, слід відмітити, що у випадках наявності ознак складу злочину передбаченого ст. 118 КК України та ст. 116 КК України, має місце конкуренція привілеюючих ознак між собою. Перевагу в цьому випадку слід віддати нормі, яка встановлює найбільш привілейований вид злочину. Таке рішення обґрунтовується, звичайно, тим, що наявність кількох привілеюючих ознак не повинна погіршувати становище особи, порівняно з тим, коли має місце лише одна із них, тобто ст. 118 КК України.

Розмежувальною ознакою складів злочинів, передбачених ст.ст. 116 та 118 КК України, є час. На відміну від умисного вбивства при перевищенні меж необхідної оборони або в разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця, дії винного при вбивстві, вчиненому в стані сильного душевного хвилювання, завжди вчинюються винним уже після того, коли насильство фактично закінчене, але винний перебуває у стані необхідної оборони.

При вивченні судової практики розгляду кримінальних справ цієї категорії ми з'ясували, що санкція ст. 118 КК України в цілому адекватно відображає ступінь суспільної небезпеки аналізованих складів злочинів, а суди застосовують покарання за цей злочин з дотриманням вимог кримінального законодавства.

Зважаючи на сказане, серед перспектив подальших розвідок цього напрямку мають бути й інші проблеми. Деякі моменти залишаються малодослідженими, оскільки в сучасних умовах має бути звернута першочергова увага саме на забезпечення правильної кримінально-правової кваліфікації. Вони є пріоритетними порівняно з іншими питаннями матеріального кримінального права в досягненні мети індивідуалізації відповідальності.

Список використаних джерел

1. Яремко Г. З. Асоціація норм про вбивство в Кримінальному законі України: законодавча доцільність чи недолугість? // Часопис Академії адвокатури України. 2012. № 16. С. 1–7.
2. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96–ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-14 // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131.
4. *Кудрявцев В. Н.* Общая теория квалификации преступлений. М. : Юристъ, 2007. 304 с.
5. *Грищук В. К.* Загальний, родовий та безпосередні основні об'єкти злочинів проти життя і здоров'я // Вісник Львівського інституту внутрішніх справ. 2002. № 1. С. 77-88.
6. *Грищук В. К., Ортинський В. Л.* До питання про поняття об'єкта злочину в сучасній науці кримінального права // Наукові записки Харківського економіко-правового університету. Право. Економіка. Гуманітаристика. Х., 2004. № 1. С. 30-37.
7. *Бородин С. В.* Рассмотрение судом уголовных дел об убийствах. М. : Юрид. лит-ра, 1964. 239 с.
8. Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш та ін. ; за заг. ред. В. В. Стапися, В. Я. Тація. Вид. 3-є. Х. : Одісей, 2006. 1184 с.
9. *Брич Л. П.* Закономірності розмежування складів злочинів // Життя і право. 2004. № 7. С. 67-75.
10. *Брич Л. П.* Розмежування складів злочинів, спільною ознакою яких є суспільно небезпечні наслідки у вигляді смерті людини // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Вип. 46. Львів, 2008. С. 178-192.
11. Ухвала судової палати у кримінальних справах Апеляційного суду Житомирської області від 12.09.2006 р. у справі № 11-681/2006 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/189248>.
12. *Брич Л. П.* Співвідношення суміжних складів злочинів і складів злочинів, передбачених конкуруючими нормами // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Вип. 42. Львів, 2006. С. 263-282.
13. *Брич Л. П.* Теорія розмежування складів злочинів. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. 712 с.
14. *Навроцький В. О.* Склад злочину як програма кримінально-правової кваліфікації // Юридический вестник. 2000. № 3. С. 117-121.
15. *Марін О. К.* Кваліфікація злочинів при конкуренції кримінально-правових норм. К. : Атіка, 2003. 224 с.
16. *Селецький С. І.* Кримінальне право України. Особлива частина. К. : Центр учбової літератури, 2007. 504 с.
17. *Кузнецов В. В., Савченко А. В.* Теорія кваліфікації злочинів / за заг. ред. Є. М. Мойсєєва та О. М. Джужу. 2-е вид. К. : КНТ, 2007. 300 с.
18. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи : постановва Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 р. № 2 / Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03>.
19. *Кригер Г. А.* К вопросу о разграничении убийства в состоянии аффекта и убийства, совершенного при превышении пределов необходимой обороны // Вестник Московского университета. Сер. X: Право. 1961. № 1. С. 35-41.
20. *Загородников Н. И.* Преступления против здоровья. М. : Юрид. лит. 1969. 166 с.
21. *Тарарухин С. А.* Квалификация преступлений в судебной и следственной практике. К. : Юринком, 1995. 208 с.
22. *Побегайло Э. Ф.* Умышленные убийства и борьба с ними. Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1965. 205 с.
23. *Ткаченко В. И.* Необходимая оборона по уголовному праву. М. : Юрид. лит., 1979. 119 с.

24. Про судову практику у справах про необхідну оборону : постанова Пленуму Верховного Суду України від 26.04.2002 р. № 1 / Верховний Суд України. URL : <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/7268F441DF43F751C2256C960046F131>.
25. Сидоров Б. В. Аффект — его правовое и криминологическое значение. Казань : Изд-во Казан. ун-та, 1978. 160 с.
26. Подольный Н. Сильное душевное волнение и аффект // Законность. 2000. № 3. С. 36–39.
27. Вирок Хорольського районного суду Полтавської області від 07.02.2007 р. у справі № 1-7/2007 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/694035>.
28. Архів Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області за 2006 р. / Справа № 1–1332/2006.
29. Плисюк Н. М. Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця за кримінальним правом України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2011. 220 арк.

*Рекомендовано до друку кафедрою кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління та права
(протокол № 9 від 1 грудня 2016 року)*

Надійшла до редакції 01.12.2016

Плисюк Н. Н. Разграничение умышленного убийства при превышении пределов необходимой обороны или при превышении мер, необходимых для задержания преступника, и умышленного убийства в состоянии сильного душевного волнения

Исследуются вопросы отграничения умышленного убийства при превышении пределов необходимой обороны и при превышении мер, необходимых для задержания преступника, от умышленного убийства в состоянии сильного душевного волнения. Отграничения умышленного убийства при превышении пределов необходимой обороны либо при превышении мер, необходимых для задержания преступника, от смежных преступлений, обусловлено трудностями, которые возникают как на стадии досудебного следствия, так и в суде. Отмечается, что с целью правильного применения уголовного закона необходимо отделять умышленное убийство, совершенное при превышении пределов необходимой обороны либо при превышении мер, необходимых для задержания преступника, от убийства, совершенного в состоянии сильного душевного волнения. Для этих составов преступлений характерно внезапность возникновения умысла на убийство, отсутствие промежутка времени между противоправным поведением потерпевшего и причинением ему смерти. Также сходством указанных преступлений выступает и то, что оба они могут совершаться виновным в состоянии сильного душевного волнения. Наличие многих моментов, которые характерны как для умышленного убийства в состоянии сильного душевного волнения, так и умышленного убийства при превышении пределов необходимой обороны, приводит иногда к их отождествлению на практике. Отмечено, что в случае наличия признаков состава преступления, предусмотренного ст. 118 УК Украины и ст. 116 УК Украины, имеет место конкуренция смягчающих признаков.

Ключевые слова: разграничение, уголовная ответственность, убийство, жизнь человека, необходимая оборона, задержание преступника, состояние сильного душевного волнения, преступления против жизни, признаки составов преступлений.

Plysiuk, N. M. Separation of Murder by Exceeding the Limits of Necessary Defense and in Excess of Measures Necessary to Apprehend the Perpetrator of the Murder in a State of Extreme Emotional Disturbance

The problems of separating murder in excess of necessary defense and in excess of measures necessary to apprehend the perpetrator of the murder in a state of extreme emotional disturbance. Separation of murder in excess of necessary defense or in excess of measures necessary to apprehend the offender from related offenses caused difficulties arising at the stage of preliminary investigation and in court. It is noted that the purpose of the correct application of the criminal law should distinguish murder committed in excess of necessary defense or in excess of measures necessary to apprehend the perpetrator, of murder committed in the state of extreme emotional disturbance. These offenses are characterized by a sudden onset of intent to murder, the lack of time between the wrongful conduct of the victim and causing him to death. Also, the similarity of these crimes and acts that both can be committed by guilty person in the state of extreme emotional disturbance. The presence of many moments that are typical for murder in a state of extreme emotional disturbance, and murder by exceeding the limits of necessary defense, sometimes lead to their identification in practice. It is noted that if there are indications of corpus delicti under Art. 118 of the Criminal Code of Ukraine and Art. 116 of the Criminal Code of Ukraine, there is a competition of preferred signs.

Keywords: delimitation, criminal liability, murder, a person's life, self-defense, criminal detention, the state of strong emotional disturbance, crimes against life, evidence of a crime.

